ПАМЕТНИКЪТ НА СТЕФАН КАРАДЖА

Паметникът на Стефан Караджа се намира в центъра на Варна, на кръстовището на двата булеварда – "Княз Борис I" и "Сливница". Изграден е през 1940 г. от Добруджанското женско културно-просветно благотворително дружество с помощта на Варненска градска община за малко повече от две години.

Добруджанското женско културно-просветно благотворително дружество е сформирано във Варна след подписването на Ньойския мирен договор, когато Добруджа била окупирана от Румъния. Варненският общински съвет отпуснал на преселниците места за къщи в края на града, в близост до лозовия разсадник, където добруджанците застроили квартал със спретнати къщи, много от които тухлени и на два етажа, с метални огради и вътрешни дворове. Някои от тях могат да се видят и днес.

Стефан Караджа

В страната добруджанските културно-просветни и благотворителни дружества започнали да се създават още през първите години на окупирането на Добруджа. През май 1929 г. жените добруджанки от София създали организационно ядро, наречено Женски добруджански секретариат, за председател на който избрали г-жа Живка Пеева – внучка на известната първа народна учителка в Тулча баба Неда Пеева и сестра на трагично загиналия началник-щаб на българската армия ген. Йордан Пеев.

На този пост тя престояла повече от 15 години заедно със заместничката си добруджанката Дора Габе. Варненското женско добруджанско дружество било учредено на 27 декември 1929 г. в салона на зала "Съединение", то приело името Добруджанско женско културно-просветно благотворително дружество и до края на събранието в него се записали 131 членки. За своя основна дейност добруджанките определили благотворителността и патриотизма, формулирани в устава като "облекчаване тежкия, оскъден живот на бежански добруджански семейства; грижи за техните деца; грижи за културно-просветното им издигане, за да се държи будно съзнанието им, че Добруджа е тяхното Отечество и че трябва да работят за нейното освобождение".

ИДЕЯТА

В съответствие с целите от устава, на общо събрание, проведено на 1 април 1937 г., членовете на дружеството обсъдили идеята за построяване на паметник на Стефан Караджа в центъра на Варна, понеже "…поради непосредствената близост на града ни до Добруджа и многобройната добруджанска емиграция той е добил характер на добруджански град". От това любопитно заключение става ясно, че интеграцията на добруджанските бежанци във Варна представлявала динамичен процес, подкрепян и от Варненската градска община, в чийто отчет, написан три години по-късно, през август 1940 г., четем: "...Общината се съгласи да бъде отпуснато за паметника най-оживеното главно място в града, а най-вече Общината прие пиедестала да бъде построен на нейни разноски.

Откриването на първия паметник на Стефан Караджа, издигнат от сестрите му в родното му село на 24 май 1930 г.-

Проектирането и изпълнението на паметника Дружеството възложило на Кирил Тодоров – твърде популярен след откриването на паметника пред Априловската гимназия и на бюст-паметникът на Априлов във варненската Приморска градина. Варненските добруджанки упълномощили г-жа Пеева – председателката на Добруджанския женски секретариат в София, да се срещне и разговаря с К. Тодоров. Г-жа Пеева провела възложения й разговор и организирала среща на скулптора с членовете на благотворителното дружество. На 22 юли 1937 г. представителки на дружеството се срещнали с Кирил Тодоров в София и сключили с него договор за направа на паметник на Караджата на стойност 140 000 лева. Уточнили също така паметникът да бъде тържествено осветен на 11 май с.г., тоест в деня на 100-годишния юбилей на добруджанския герой.

Кирил Тодоров започнал работа веднага, но тъй като му се наложило да пътува няколко пъти до Италия, не спазил срока за неговото завършване. При тези пътувания до Италия К. Тодоров довършил много от бюстовите портрети на видни духовни и политически лица от Франция и Испания. Успял също така да изработи бюстов портрет на папа Йоан XXIII, който понастоящем се намира във Ватиканския музей на изкуствата.

ИЗГРАЖДАНЕ И ОТКРИВАНЕ

По стечение на обстоятелствата по това време в София, Берлин и Букурещ започнали преговорите за връщане на Южна Добруджа в границите на Царство България. Те съвпаднали щастливо с транспортирането на готовия паметник на Караджата до Варна и докато майсторите леели фундамента и зидали постамента, се чула и радостната вест за освобождаването на Добруджа и връщането й в границите на България. Това предизвикало фойерверк от радост сред добруджанските бежанци, които след 20-годишно изгнаничество вече можели да се върнат по родните си места. Действително паметникът бил изграден със закъснение, но в отчетния доклад, подготвен от г-жа Чобанова, четем следното: "Обаче като че ли по щастливо историческо съвпадение този паметник е готов в навечерието на освобождението на Южна Добруджа. В близки дни, когато ще празнуваме освобождението на Южна Добруджа, ще празнуваме и откриването на паметника. Паметникът ще утвърди една историческа истина: борбата за един прекрасен и жизнен идеал е винаги осъществима".

На 10 септември 1940 г. паметникът на Караджата бил окончателно изграден на своето място, но тъй като, увлечено в радостната суетня по връщането на Добруджа, ръководството на дружеството все не намирало време, тържественото му откриване било насрочвано и отлагано няколко пъти. По повод на което варненските вестници отбелязват, че "като им улегне радостта на добруджанци и да се съберат повече от тях във Варна и ще се открие паметника".

Паметникът бил открит и осветен на 10 ноември 1940 г. в 10,30 ч. в присъствието на Кирил Тодоров, на кмета на града инж. Янко Мустаков, на всички общинари, много граждани и разбира се, в присъствието на цялата варненска добруджанска общност.

Паметникът на Стефан Караджа има чист силует, стиловите белези на който напомнят паметниците на Ботев и Левски от Алеята на Възраждането, и това го прави част от една утвърждаваща се по онова време паметникова традиция във Варна. На лицевата страна на постамента с бронзови релефни букви е написано Стефан Караджа и годините 1840–1868, а на гърба, също с релефни бронзови букви, е написано: "Варненско Добруджанско Женско Културно Просветно Благотворително Дружество". Написано е също така и "Скулптор К. Тодоров". Общата височина на паметника е 3,70 м. Стъпалото и постаментът на паметника са изработени от черен полиран гранит, идеята за тяхната монолитност е постигната със заоблянето на ъглите на профилираните плотове.

ПОРТРЕТЪТ

Бюстът на Караджата е едър половин ръст, той представлява виртуозно изработена творба, в която сюжетната линия на автора следва изображението на популярна фотография на Стефан Караджа. От нея детайлно са разработени познатите черти на лицето, облеклото на войводата – калпака, дрехите и пискюлите по тях, в пояса са поставени оръжията както във фотографията – два револвера, един голям и един малък, сабя (калъчка) и нож в ножница. Ръцете са на пояса, те са прихванали револвера и сабята.

Паметникът на Караджата – тулчанският бунтовник, дошъл от Ямболско, станал символ на Добруджа и украсил варненския площад е част от варненската история и от необхватния талант на Кирил Тодоров.